

УДК 330:001.9:[001.895+008](477)

РОЛЬ НОВИХ ЗНАНЬ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Степан Вовканич, Любов Семів

Інститут регіональних досліджень НАН України,
вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна, irr@mail.lviv.ua

Розкрито феномен української інноваційної культури; окреслено підходи до її формування та розвитку; визначено роль нових знань як фундаменту інноваційної культури у сферах освіти, управління та зайнятості.

Ключові слова: знання, економіка знань, інноваційна культура, освіта, управлінське середовище, зайнятість.

Стратегія якісного економічного зростання національної економіки, що базується на інтенсивному техніко-технологічному оновленні виробництва, відповідним чином формує нове якісне наповнення трансформаційних процесів української економіки. Важливим аспектом стає розвиток людини, нагромадження людського капіталу як вирішального чинника розвитку економіки і суспільства загалом. Людина поступово стає мірилом суспільного розвитку, формується як визначальний чинник розвитку економіки й суспільства. Цей засадничий принцип впливає з інноваційної моделі розвитку, основні ідеї якої закладено ще в інноваційній теорії М. Туган-Барановського, Й. Шумпетера, працях теоретиків постіндустріального суспільства, які сформували теоретичну основу побудови концепції економіки знань (Д. Белл, Т. Сакайя, П. Друкер, М. Портер, Е. Тоффлер, М. Кастельс, В. Іноземцев та ін.).

Останнім часом в Україні представники провідних економічних шкіл обґрунтували систему теоретико-методологічних підходів до адаптації концептуальних парадигм економіки знань в умовах побудови інноваційної моделі національної економіки (В. Александрова, С. Вовканич, А. Гальчинський, В. Геєць, Н. Голікова, О. Лапко, Є. Марчук, А. Чухно, В. Семиноженко та ін.). В Україні проблема якісних параметрів розвитку людини була в центрі досліджень Львівської наукової школи ще у 80-х роках ХХ ст., представники якої вперше обґрунтували концепцію якості трудового потенціалу, ініціювали створення Інституту людини, розробили комплексну цільову програму "Підвищення якості трудового потенціалу". Нині цю ідею реалізовано в діяльності Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України. Отже, складовою культурної основи, яка забезпечує трансформацію українського суспільства, його перехід до

інноваційних засад розвитку, є інноваційна культура суспільства, регіону, особистості.

Мета статті – розкрити феномен української інноваційної культури, окреслити підходи її формування та розвитку, висвітлити роль нових знань як фундаменту інноваційної культури в освіті, управлінні та зайнятості.

Конкретизація стратегічного курсу України на інтеграцію до ЄС, формування основних його напрямів в інноваційній моделі розвитку економіки, що визначає нову, інноваційну за змістом якість реструктуризації національної економіки на основі здобутків фундаментальної науки, пріоритетного розвитку освіти, культури, наголошує на головному ресурсі – творчих здібностях людей, їхній інноваційній якості, інтелектуальному капіталі, інноваційній культурі. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" визначає поняття інноваційної культури як складової інноваційного потенціалу, яка характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства загалом до сприйняття і творчої реалізації ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах [1]. Наголошуючи, що суб'єктом і об'єктом інноваційної культури є людина, яка своєю цілеспрямованою діяльністю забезпечує еволюцію інноваційної культури, відповідні прориви в економічному розвитку на основі нових знань, уточнимо це поняття. Інноваційна культура – особлива форма національної культури, яка відтворює еталони й норми поведінки людей, розвиває систему їхніх ціннісних орієнтацій відповідно до національних традицій і цінностей та постулатів інформаційного типу суспільства. Як складова інноваційного потенціалу, інноваційна культура визначає рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної готовності особистості та суспільства до сприйняття і творчої реалізації ідеї інноваційного розвитку – через соціальну взаємодію, діяльність, самореалізацію та самоактуалізацію окремих індивідів і суспільства на основі нового знання, доступу до інформації, її виробництва і споживання. Таке розуміння інноваційної культури відображає фундаментальність державотворення в економічній і соціогуманітарній діяльності; реалізує принцип спадковості, наступності у вимірах минулого, сучасного, майбутнього. У цій триєдності минуле – це національні цінності, традиції; сучасне – рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства; майбутнє – діяльність в умовах інформаційного типу суспільства [2, с. 230]. Авторський підхід до формування засад інноваційної культури в Україні [3, с. 49-50] показано в табл. 1.

Окреслимо роль нових знань як фундаменту інноваційної культури у сферах освіти, управління та зайнятості – сферах людської діяльності, у яких формують та використовують інноваційну культуру.

Табл. 1

Засади формування й розвитку інноваційної культури в Україні

Сутнісна ознака інноваційної культури	Розкриття сутнісної ознаки
Культура	історичний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, що виражається в типах і формах організації життя і діяльності людей, у їхніх взаєминах, у матеріальних і духовних цінностях, які вони створюють
Напрями розуміння культури	1) як результат людської діяльності 2) як спосіб людської діяльності
Місія культури	відтворення людини як творчого суб'єкта, носія розуму, прогресу, гуманізму
Інноваційна культура	визначає рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства до сприйняття і творчої реалізації ідеї інноваційного розвитку – через соціальну взаємодію, діяльність, самореалізацію та самоактуалізацію окремих індивідів і суспільства на основі нового знання, доступу до інформації, її виробництва і споживання
Рівні інноваційної культури	Суспільство, регіон, колектив, особистості
Напрями реалізації на рівні суспільства	Передумови формування
у сфері економічної діяльності – сприяє пришвидшенню та підвищенню ефективності впровадження нових технологій і винаходів	структурна модернізація економіки; переорієнтація промисловості на виробництво найсучасніших зразків техніки; імпорт високих технологій; реалізація функцій керування знаннями (набуття, засвоєння, передавання знань)
у сфері управління – сприяє реальній протидії бюрократичному стилю управління, подоланню корупції, реальному формуванню громадянського суспільства, імплементації європейських норм політичної поведінки до національного політико-правового простору	освітня підготовка державних службовців для діяльності в ринкових умовах; менеджмент-освіта; підвищення кваліфікації працівників державного управління; створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування
у сфері європейської інтеграції – усвідомлення пріоритетності політики євроінтеграції у повсякденній діяльності уряду України, органів виконавчої влади	рівень підготовки державних службовців відповідно до стандартів ЄС; розроблення і затвердження Державної програми з підготовки і перепідготовки держслужбовців з питань євроінтеграції
в освітній сфері – сприяє розкриттю інноваційного потенціалу особистості та його реалізації	запровадження новітніх методів навчання, розкриття потенціалу інноваційно здібних дітей; вдосконалення фінансування всіх рівнів освіти; відродження сектору науки у вищих навчальних закладах
у науково-технологічній сфері – сприяє розвитку наукового потенціалу у сфері фундаментальних досліджень, формуванню простору для трансформації науки в безпосередню технологію діяльності, сприяє новим відкриттям, впровадженню наукових ідей	відновлення наукового потенціалу у сфері фундаментальних досліджень; розроблення регіональних програм науково-технічного та інноваційного розвитку; розвиток малого інноваційного підприємництва; розширення співробітництва науково-дослідних установ, ВНЗ, підприємств; формування регіональної інноваційної інфраструктури
в екологічній сфері – сприяє впровадженню сучасних екологічно чистих, енерго- та ресурсоощадних технологій; формуванню соціально-економічних умов для екологічного розширеного відтворення	розвиток екологічної освіти; активізація громадського екологічного руху; системна взаємодія органів державного управління з громадськістю
у науково-технологічній сфері – сприяє розвитку наукового потенціалу у сфері фундаментальних досліджень, формуванню простору для трансформації науки на безпосередню технологію діяльності, сприяє новим відкриттям, впровадженню наукових ідей	поглиблення зв'язку інноваційної культури з іншими формами – економічною, правовою, управлінською, корпоративною, підприємницькою

Освітня сфера. Поширення тенденцій глобалізації економіки, впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) ставить перед національними системами освіти завдання не тільки формувати нові знання, збагачувати національну культуру, а й виховувати особистості для побудови ноосферного суспільства. У цих умовах освіта має виконувати глобальну місію, суть якої – у збереженні та відтворенні на якісно новому рівні "капіталу знань". Відповідно до положень документів світового і європейського рівнів (Всесвітньої декларації про вищу освіту для ХХІ ст. (1998 р.), Болонської декларації (1999 р.), низки документів ЮНЕСКО), найважливішою вимогою глобалізації щодо розвитку освіти на межі століть є необхідність підготувати людей до діяльності в оточенні багатьох різноманітних культур. Освіта вже не може тільки виконувати роль передавання знань і культури між поколіннями. Вона має стати засобом створення новацій для потреб динамічно змінюваного світу. Освіта майбутнього повинна забезпечувати засвоєння принципів демократії, громадянського суспільства, розвитку ринкової економіки, формувати вміння працювати з дедалі більшими обсягами інформації, тим самим формуючи та збагачуючи інноваційну культуру особистості й суспільства.

Внесок освітньої сфери у формування інноваційної культури особистості полягає у поширенні інноваційної компоненти через удосконалення змісту освітнього процесу, запровадження новітніх методів навчання і виховання, розкриття потенціалу здібних дітей, розвиток їхньої активності, адаптивних здібностей на рівні дошкільної та середньої освіти. У формуванні інноваційної культури особистості велику роль відіграє вища школа та післядипломна освіта.

Позитивна динаміка в розвитку системи освіти за інших умов могла б ще раз підкреслити зростання суспільного розуміння важливості й цінності освітньої підготовки, посилення мотивації молоді до навчання, зрештою, наголосити на формуванні позитивної тенденції відтворення людського капіталу високої якості. Однак стагнаційні процеси, відсутність структурної модернізації економіки на інноваційних засадах призвели до того, що в частини абітурієнтів внутрішньою потребою є не здобуття високоякісної освіти, а отримання диплома про освіту. Цьому сприяє розвинута мережа недержавних вищих навчальних закладів (ВНЗ), де якість знань набагато нижча, ніж у державних, а також введення плати за навчання, яка часто не гарантує високого рівня знань. Зазначені тенденції та особливості національної системи освіти стали причиною знецінення кваліфікованої праці. Це підтверджують труднощі з працевлаштуванням випускників ВНЗ, безробіття осіб з вищою освітою, занепад сектору науки у ВНЗ, відплив інтелекту за кордон.

Підвищення конкурентоспроможності випускника ВНЗ на українському і закордонному ринках праці безпосередньо залежить від завершення роботи з формування державних освітніх стандартів відповідно до концептуальних положень, окреслених у Законі України "Про вищу освіту" та з урахуванням світових стандартів; від переходу до

державної системи управління якістю вищої освіти на базі положень Болонської конвенції (2000 р.), за якою формується нова основа європейської співпраці в галузі вищої освіти. У цьому аспекті важливою практичною проблемою стає розроблення концепції структурних змін в освітньому комплексі відповідно до потреб економіки певного регіону. Успішне здійснення такої роботи сприятиме розкриттю інноваційного потенціалу особистості та його реалізації як важливого індикатора рівня інноваційної культури в освітній сфері.

Управлінське середовище. Інноваційна економіка вимагає кардинальної зміни й оновлення управлінських методів на рівні кожного державного службовця. Інноваційну культуру сучасного управлінця, результативність його діяльності визначають рівень професіоналізму, знання економічних законів суспільного розвитку, рівень інтерперсональної взаємодії службовців і громадян. Навички спілкування з громадськими організаціями, володіння проектним та ситуаційним управлінням, пакетом гуманітарних технологій, методами поточного та стратегічного соціально-економічного планування тощо – ось ці технології, засоби, методи, якими мають бути озброєні сучасні управлінці різного рівня. Головні завдання підвищення кваліфікації працівників апарату міністерств та інших центральних органів виконавчої влади України як важливих суб'єктів інноваційної культури в сфері управління такі: засвоєння основ інноваційного менеджменту, сучасних уявлень про інноваційні процеси в економіці та механізми реалізації державної науково-технологічної політики; включення кожного працівника сфери управління, кожного дипломованого спеціаліста в систему безперервного навчання і підвищення кваліфікації.

Ухвалення та використання в практиці державного управління концептуальних положень доктрини інформаційного суспільства вносить нові елементи у зміст інноваційної культури сучасних управлінців. Сьогодні новітні інформаційно-комп'ютерні технології (ІКТ) кардинально розширюють права громадян на доступ до різноманітної інформації, дають змогу брати участь в ухваленні політичних рішень, активно продукувати інформацію, а не тільки її споживати. Розвиток мережі "Інтернет" треба розглядати не тільки як умову інтеграції України у світовий інформаційний простір і розбудови інформаційного суспільства, а й як новітній чинник формування інноваційної культури українських громадян. Порівняння України з постсоціалістичними країнами ЦСЄ за показником поширення користувачів системи "Інтернет" засвідчує наше відставання на ринку інформаційних послуг. Тому держава, забезпечуючи підтримку розвитку Інтернету та стимулюючи розвиток нових послуг у його використанні (електронна освіта, електронна медицина, створення розподілених наукових мереж та мереж телероботи, електронне урядування, електронна торгівля тощо), здійснювала б послідовні кроки щодо формування інноваційної культури населення.

Одним з пріоритетних напрямів державної політики у сфері ІКТ є створення систем інформаційно-аналітичного забезпечення органів

державної влади та органів місцевого самоврядування. У 1998 р. схвалено Національну програму інформатизації, яка визначала стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення [4]. Впровадження її положень у практичній діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування мало забезпечити вільний доступ громадян до інформації про стан розвитку суспільства, посилити прозорість, доступність та об'єктивність інформації.

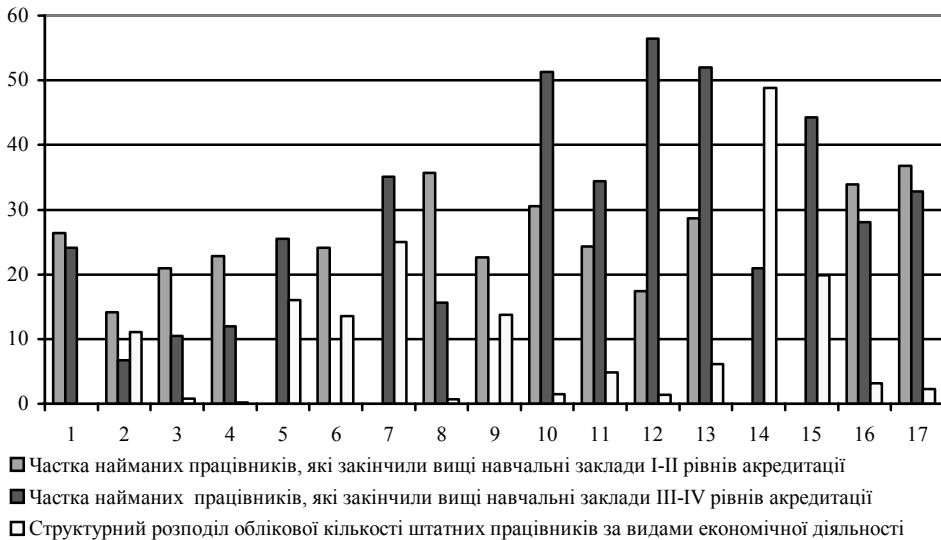
Масштабне включення цих заходів у систему державного управління мало стати реальною протидією бюрократичному стилю управління, знизити рівень корупції і тим самим сприяти формуванню громадянського суспільства. Але вересневий (2005 р.) конфлікт у владній українській еліті засвідчив, що нинішні принципи формування верхніх ешелонів влади давали змогу залучати до управління осіб, у яких нема інноваційної культури, духовно-моральної мотивації, патріотизму, а державні інтереси часто знівельовані в них власними та корпоративними інтересами. Криза влади особливо актуалізує проблему оцінки претендентів на вищі посади в органах державного управління, вимагає створення нових механізмів залучення фахівців. Активізація таких механізмів дала б змогу усунути накинуту суспільству тезу про "кадровий голод" в Україні. Ця теза "працює" на інтереси таких управлінців – бездуховних, які не сповідують вищості державних інтересів порівняно з корпоративними, прагнуть продовжити свою монополізацію на вищі посади в державному апараті.

Визначена законодавчо потреба у формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування формує передумови для запровадження у практиці діяльності суб'єктів регіонального управління концепції "електронного уряду". Було заплановано, що з 2005 р. Кабінет Міністрів України розпочне надавати послуги населенню в інтерактивному режимі через Інтернет. Розпочато роботу із забезпечення доступу громадян до бази даних Державної служби зайнятості для ознайомлення з інформацією про наявні вакансії, з інформацією Пенсійного фонду про особисті рахунки тощо. При цьому використовуватимуть веб-сайти відповідних держорганів (відповідає I стадії "електронного уряду"), інтегрованих у єдиний інформаційно-аналітичний урядовий портал (відповідає II стадії "електронного уряду"). На наступному етапі, після узаконення електронного документообігу, взаємодія громадян і державних органів має стати двосторонньою. На часі – затвердження програми глобальної інформатизації "Електронна Україна", розрахованої до 2010 року.

Докладніше розглянемо сучасні особливості **зайнятості як сфери**, яка має активно захищати людину і протидіяти загрозам економічної безпеки в умовах переходу до економіки знань.

Європейський вибір України спрямовує на розроблення національної стратегії зайнятості, враховуючи перспективу побудови економіки знань, розвиток європейської економіки на засадах потужного зростання сектору "високоосвічених" галузей економіки. В Україні до галузей економіки з високим рівнем освіти (за європейськими стандартами – це галузі, у яких не менше 40 % працівників із дипломами про закінчення ВНЗ III-IV рівнів акредитації) [5] належать: інформаційно-обчислювальне обслуговування; освіта, наука і наукове обслуговування; фінансування, кредитування, страхування; апарат органів державного і господарського управління. 2002 р. у "високоосвічених" галузях зайнято осіб з вищою освітою: фінансова діяльність – 47,7 %, державне управління – 50,2 %, освіта – 48,6 %. До галузей за цим критерієм зайнятості 2003 р. належать: фінансова діяльність – 51,3 % (2002 р. – 47,7 %), державне управління – 52,0 % (2002 р. – 50,2 %), дослідження та розробки – 56,4 % (2002 р. – 55,1 %), освіта – 48,8 % (2002 р. – 48,6 %) [6].

Аналіз структури зайнятості України за рівнем освіти показує, що внесок "високоосвічених" видів економічної діяльності у національну економіку (за кількістю найманих працівників) є надзвичайно низький – відповідно 1,5 %, 1,4 %, 6,1 %, 14,0 % (рис. 1).

Прим.: 1 – загалом в Україні; 2 – сільське господарство; 3 – лісове господарство; 4 – рибне господарство; 5 – промисловість; 6 – будівництво; 7 – оптова і роздрібна торгівля; 8 – готелі і ресторани; 9 – транспорт і зв'язок; 10 – фінансова діяльність; 11 – операції з нерухомістю, оренда юридичним особам; 12 – з них дослідження та розробки; 13 – державне управління; 14 – освіта; 15 – охорона здоров'я; 16 – колективні, громадські та особисті послуги; 17 – з них діяльність у сфері відпочинку і розваг, культури та спорту.

Рис. 1. Структура найманих працівників за видами економічної діяльності та рівнем вищої освіти в Україні (на 31 грудня 2003 р.) [7].

Згідно з вимогами розвитку інформаційного типу суспільства, науково-технологічний та інноваційний розвиток і, зокрема, формування більшості новостворених високоефективних робочих місць, можливі лише на основі високого освітнього рівня працівників у всіх видах економічної діяльності. Упродовж 2000-2003 рр. частка штатних працівників із закінченою вищою освітою – і загалом у країні, і в регіональному розрізі – збільшувалася. Як чинник економічного зростання, ця загальна тенденція засвідчує, що галузі економіки в регіонах мають потребу в людському капіталі й активно його використовують.

На тлі загального зменшення зайнятості в Україні у 2000-2002 р. і незначного її зростання у 2003 р. (0,3 %), щорічного скорочення кількості штатних працівників (загалом у країні 2001 р. – 5,3 %, 2002 р. – 2,0 %, 2003 р. – 3,7 %) зростав сегмент працівників із закінченою вищою освітою – загалом по країні і в більшості регіонів (табл. 2). У 2001 р. ця тенденція змінилася у 8-ми, 2002 р. – у 2-х, 2003 р. – у 3-х областях.

Табл. 2

Темпи збільшення (зменшення) кількості штатних працівників, які закінчили вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації та загальної кількості штатних працівників у 2001-2003 рр. у регіонах України (% до попереднього року) [8]

	Темпи зміни загальної кількості штатних працівників			Темпи зміни кількості штатних працівників, які закінчили вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Україна	94,73	97,96	96,27	101,33	102,98	102,70
АРК	94,23	98,31	95,85	98,76	103,27	101,53
Вінницька	92,60	96,53	89,52	102,29	102,82	102,02
Волинська	92,80	99,10	94,62	101,38	103,54	103,14
Дніпропетровська	97,46	98,75	97,45	102,26	102,92	103,57
Донецька	96,17	98,59	98,55	102,40	101,09	102,25
Житомирська	93,09	97,35	94,44	98,79	101,72	105,47
Закарпатська	92,03	97,21	95,79	101,05	93,74	102,42
Запорізька	95,41	97,36	97,25	101,38	105,73	96,82
Івано-Франківська	90,49	95,29	94,94	97,10	104,21	102,90
Київська	94,17	98,14	95,01	99,13	103,05	103,00
Кіровоградська	91,98	95,80	93,18	98,47	101,59	102,14
Луганська	95,37	98,77	98,71	100,67	103,45	104,88
Львівська	92,84	99,98	97,83	100,13	104,84	103,26
Миколаївська	93,05	97,63	95,17	104,37	99,47	106,70
Одеська	95,62	101,15	96,18	100,18	107,13	102,81
Полтавська	95,27	98,26	95,15	101,90	101,70	100,61
Рівненська	92,22	100,07	94,65	98,77	104,16	102,83
Сумська	93,87	96,67	95,78	100,65	101,18	101,83
Тернопільська	90,96	90,14	94,29	102,63	101,24	103,22
Харківська	96,33	98,24	97,65	102,21	102,83	102,70
Херсонська	89,13	96,28	93,36	98,09	106,46	98,75
Хмельницька	92,78	95,53	90,84	100,66	100,71	102,53
Черкаська	92,77	94,07	90,57	100,12	100,45	100,65
Чернівецька	88,33	94,93	95,57	97,36	101,41	105,42
Чернігівська	94,38	96,02	94,34	99,41	103,03	99,71
м. Київ	101,74	101,51	102,02	106,65	105,56	105,21
м. Севастополь	95,63	98,48	99,61	102,23	100,82	102,88

Загалом наведені відомості засвідчують усталену впродовж 2001-2003 рр. тенденцію випереджувального збільшення кількості осіб із закінченою вищою освітою над загальною кількістю штатних працівників. Цю тенденцію можна, на перший погляд, оцінити як позитивну зміну у використанні людського капіталу країни та її регіонів і у формуванні й використанні інноваційної культури працівників. Однак неврахування багатьох аспектів економічного зростання, зокрема стратегії інвестиційно-інноваційного типу розвитку, призвело до надвиробництва спеціалістів (зокрема, економістів, юристів) і зумовило дефіцит фахівців у галузі прогресивних технологій, інженерних наук, комп'ютерного моделювання тощо. Про формування тенденції зростання результативності праці висококваліфікованих фахівців, збагачення їхньої інноваційної культури можна говорити, якщо аналітично довести зростання ефективності економіки, технологічного рівня виробництва, скорочення обсягів тіньової діяльності, зростання рівня працевлаштування випускників вищих навчальних закладів під впливом освітнього рівня працівників. Щоб запобігти втраті освітньо-професійного потенціалу працівників як основи їхньої інноваційної культури, необхідно: досліджувати чинники позитивної та негативної динаміки системи робочих місць та узгоджувати їх зі змінами у професійно-кваліфікаційній структурі зайнятих; виявляти перспективні зміни в секторальній, галузевій та територіальній структурах системи робочих місць тощо. Значно зменшити негативні аспекти використання освітньо-інтелектуального потенціалу можна на основі Закону України "Про освітній ценз", ухвалення якого вже давно на часі.

Найповніше формування й використання інноваційної культури суспільства пов'язують із практичною реалізацією концепції неперервної освіти (освіта упродовж усього життя). Для України характерна тенденція здобування другої, третьої освіти. Однак цей процес має бути неперервним упродовж усього життя, оскільки "період напіврозпаду актуальних знань", коли половина засвоєних актуальних знань втрачають свою цінність, значно зріс (для шкільних знань орієнтовно становить близько 20 років, для інститутських – десять, спеціальні інженерні знання знецінюються на половину за три роки, а в галузі телекомунікацій половину знань втрачають через рік).

Нині питома вага вікових категорій студентів, яким більше 25 років і які навчаються в системі професійно-технічної або вищої освіти, досить незначна: 25-29 років – 6,5 %, 30-34 років – 3,7 %, 35 і більше років – 2,4 % [9]. Відійшла в минуле колись добре організована для централізованої економіки система підвищення кваліфікації та перепідготовки. Нової системи, що задовольняла б потреби ринкової економіки, в Україні не створено. Тому дуже важливий загальноєвропейський принцип "освіта упродовж усього життя" наразі в умовах нашої держави не можна повною мірою реалізувати.

Отже, поступальний розвиток України в напрямі європейської інтеграції неможливий без досягнення європейського рівня освітніх стандартів відповідно до стратегії збільшення кількості

"високоосвічених" робочих місць, без створення передумов для запровадження принципово нової національної стратегії економічного й гуманітарного розвитку. Формування потужного за обсягами інтелектуального потенціалу (сегмента працівників із закінченою вищою освітою) можливе тільки за умови зміни ставлення суспільства, органів влади всіх рівнів, кожної особи до розвитку освіти передусім як до галузі національної економіки, сфери пріоритетної інвестиційної діяльності.

Болонський процес поступово формує європейські стандарти оцінки фаховості, компетентності майбутніх спеціалістів. Однотипність такої оцінки з країнами ЄС дає підстави сподіватися, що фахівці матимуть елементи інноваційної культури, які властиві їхнім європейським колегам. Тим самим підвищиться рівень сприйняття з боку іноземних фахівців тих інноваційних проектів, які розробляють і пропонують до впровадження в Україні. Європейські стандарти передбачають функціонування ринку науково-освітніх послуг. Перехід освітнього комплексу до такого функціонального призначення дасть змогу (починаючи від фундаментальних наукових досліджень) формувати інноваційне культурне середовище, здатне реалізувати результати цих фундаментальних досліджень.

Враховуючи суттєву відмінність освітніх параметрів зайнятості в Україні від задекларованих у європейській стратегії зайнятості, їхню диференціацію по регіонах України, для успішності трансформаційних процесів потрібний комплекс заходів державної регіональної політики, які сприяли б збільшенню частки висококваліфікованої праці як запоруки зростання інноваційної культури особистості та суспільства. Найвагоміші, найоптимальніші результати можна отримати завдяки науково обґрунтованій структурній перебудові економіки регіонів; активізації інвестиційної діяльності в них; розвитку різних форм підприємництва; активізації механізмів легалізації тіньової зайнятості шляхом використання важелів податкової, фінансово-кредитної, міграційної політики, політики соціального захисту.

Окреслені концептуальні підходи до формування інноваційної культури суспільства дають підставу стверджувати, що в Україні нагальною є послідовна структурна перебудова освітнього комплексу, визнання його справді важливою компонентою розвитку економіки. У межах такої перебудови (відповідно до Указу Президента від 04.07.2005 № 1013/2005 "Про невідкладні заходи забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні") необхідно перейти від кількісного збільшення ВНЗ до формування потужних університетських центрів, здатних забезпечити якісні науково-освітні послуги і тим самим стати осередками формування інноваційної культури в суспільстві.

Література:

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.08.2002 р. // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 143 (7 серпня).

2. Семів Л. К. Регіональна політика: людський вимір. – Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2004. – С. 230.
3. Вовканич С., Семів Л. Інформаційна парадигма регіональних суспільних систем інноваційного типу. – Львів: ІРД НАН України, 2005. – 100 с.
4. Закон України "Про національну програму інформатизації" // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 27. – С. 181.
5. Beschäftigung in Europa 2000. Европейский союз: факты и комментарии. Выпуск 3 (20). Март-май 2000 // <http://www.aes.org.ru/>.
6. Праця в Україні у 2000 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2001. – 395 с.; Праця в Україні у 2000 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2001. – 395 с.; Праця в Україні у 2003 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2004. – 385 с.
7. Праця в Україні у 2003 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2004. – 385 с.
8. Розраховано за: Праця в Україні у 2000 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2001. – 395 с.; Праця в Україні у 2000 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2001. – 395 с.; Праця в Україні у 2003 році: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України, 2004. – 385 с.
9. Розраховано за: Продовження навчання та здобуття професії. Статистичний бюлетень. Державний комітет статистики. – К., 2003. – 79 с.

A ROLE OF NEW KNOWLEDGE IN FORMING OF INNOVATIVE CULTURE OF THE UKRAINIAN SOCIETY

Stepan Vovkanych, Liubov Semiv

The Institute of the Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kozel'nyts'ka Str., 4, L'viv, 79026
Ukraine, irr@mail.lviv.ua

A phenomenon of the Ukrainian innovative culture is exposed; approaches to its forming and development are outlined; a certain role and value of new knowledge as foundation of innovative culture in the spheres of education, management and employment are determined.

Key words: knowledge, economy of knowledge, innovative culture, education, administrative environment, employment.